

Üstün Yetenekli Çocuklar ve BİLSEM

Yeliz ÇELİK TEN*

Özet: Üstün yetenekli çocukların eğitimlerinde ve zekalarının şekillenmesinde biyolojik etmenlerin yanı sıra okul, aile, öğretmen ve arkadaş ortamı gibi çeşitli çevresel faktörler de etkilidir. Söz konusu çevresel faktörlerle karşılıklı etkileşim sonucu üstün yeteneklilerin bilişsel ve duygusal gelişimleri şekillenir. Üstün yetenekli çocuğun, eğitimleri konusundaki bilgi ve beceri eksikliği gibi konular hakkındaki duydukları rehberlik ihtiyacı karşılanmalıdır. Sosyal ve duygusal gelişimlerinin yanı sıra, üstün zekalı çocukların yüksek düzeyde ahlaki gelişimleri için de özel bir potansiyele sahip oldukları ve ahlaki istidat (moral promise) denen bu potansiyelin açığa çıkarılıp geliştirebilmesi için desteklenmesine ihtiyaç olduğu da bir gerçektir. Üstün yetenekli öğrenciler çok daha geniş bir bilgi tabanına sahiptirler ve sahip oldukları bilgiyi kendi yararlarına kullanmada daha başarılıdırlar, daha karmaşık ve daha zorlayıcı çevreleri tercih ederler, problem çözmede daha hızlıdırlar fakat çözümü planlama sürecinde daha fazla zaman harcarlar ve problemleri daha etkin şekilde tanımlanırlar. Bu özelliklere sahip öğrencilerin eğitimde gerekli yeterliliğe sahip öğretmenlerle çalışması çok önemlidir. Öğretmenlerin yanı sıra kurumların etkisi de yadsınmaz. Bu kurumlar BİLSEM adı altında toplanmıştır. Ülkemizde özel eğitim grupları içerisinde en çok ihmal edilen grup olan üstün yetenekliler, okullar aracılığıyla BİLSEM'lere yönlendirilmektedir. Bu da, bu öğrencilerin tespitinde okullara büyük iş düştüğünü göstermektedir. BİLSEM'lerin en büyük avantajlarından biri, çocukların kendi okullarından, arkadaşlarından soyutlanmamalarıdır. Okul dışındaki saatlerde BİLSEM'de eğitimini sürdürürler.

Gifted Children and BILSEM

Abstract: *In addition to biological factors, various environmental factors such as school, family, teacher and friend environment influence the education and intelligence of gifted children. The cognitive and emotional development of these gifted children forms via interacting with these environmental factors. In addition to supporting and strengthening the social and emotional development of a gifted child, the need for guidance about issues such as parental sense of responsibility, loneliness in the community and lack of knowledge about communication within the family should be met because of having a gifted child. It is also true that in addition to their social and emotional development, gifted children also have a special potential for high-level moral development, and that they need to be supported in order for this potential, called moral promise, to be developed and improved. Gifted students have a much wider knowledge base, and they are more successful in using their knowledge to their advantage, prefer more complex and more challenging environments, are quicker to solve problems, but they spend more time in the planning process and identify problems more effectively. It is very important for the students to work with teachers who have the necessary qualifications in education. The influence of the institutions as well as the teachers can not be denied. These institutions are gathered under the name of BİLSEM. In our country, gifted children who are the most neglected group among the special education*

groups are directed to BİLSEM through schools. This, in turn, indicates that they are throwing a great deal of work into the schools. One of the major advantages of BİLSEM is that children are not alienated from their friends in their schools. In their spare times after school , they continue education in BİLSEM.

*MEB Kepez İlkokulu öğretmeni Talas/Kayseri/ yelizyeni1979@gmail.com

1.Giriş

Ülkemizde resmi olarak kabul gören üstün yetenekli birey tanımı, “Zekâ, yaratıcılık, sanat, spor, liderlik kapasitesi veya özel akademik alanlarında akranlarına göre yüksek düzeyde performans gösteren birey” şeklindedir (MEB, 2009). Üstün yeteneği doğası gereği tanımlaması güç ve bir o kadar da karmaşık bir durumdur. Baykoç Dönmez (2010) “üstün yetenekliliği bireyin, genetik özelliklerle var olan ve çevresel uyaranlarla gelişen; fiziksel büyüme ve gelişim, hareket gelişimi, algı, dikkat kontrolü, analiz, sentez, problem çözme gibi bilişsel gelişim, dil anlama ve ifade etme yeteneği, sosyal, duyuşsal ve estetik gelişim alanlarında birinde ve/veya birkaçında ya da hepsinde çeşitli gözlem ve ölçme araçlarıyla uzman kişiler tarafından gözlenen ve/veya ölçülebilen, yaşitlarından ileri düzeyde olma durumu” olarak tanımlamaktadır. Üstün yetenekliliğin sadece üstün genel zeka potansiyeline sahip olma ile sınırlı olmamasından dolayı, günümüzde “üstün zekalı” yerine “üstün yetenekli” kavramının kullanımı tercih edilmektedir. Bunun bir diğer nedeni zekanın daha çok etiketleyici olmasıdır. ‘Üstün Yeteneklilik’ kavramının yanında “özel yeteneklilik” kavramını tercih edenlerin olduğu bilinmektedir (Özbay, 2013).

Yapılan bilimsel araştırma sonuçlarına göre, zekanın eğitimle ve çevreyle geliştirilen bir potansiyel olduğunu göstermektedir. Aynı zamanda biyolojik temellerinin bulunduğu noktalara da rastlanmaktadır. Kişinin yaradılıştan yani doğuştan var olan yetenekleri, kalıtım yoluyla kuşaklara aktarılmakta ve çeşitli uyaranların etkisi, tecrübe, yaparak yaşayarak öğrenme ve çevreden kaynaklanan etkenlerle şekillenen bir bütün olarak kabul edilmektedir (Otacıoğlu, 2009). Zekayı, anne karnındaki ve doğum esnasındaki nedenler, travmalar, ateşli hastalıklar, eğitim, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi gibi çeşitli çevresel faktörler de etkilemektedir (Rengin, 2000). Bu ifadelere bakıldığında Otacıoğlu ve Rengin’in zekanın çevresel etkenlerle şekillendiği konusunda görüşlerinin örtüştüğü görülmektedir. Ayrıca beyin üzerine son araştırmaları çok zeki bireylerin biyolojik olarak farklı olduklarını ve bu farklılığın tamamen doğuştan gelmeyip daha çok genetik örüntü ve çevre olanaklarının

karşılıklı etkileşim sonucu beyinde oluşan hücresel değişimlerden kaynaklandığını göstermiştir (Ataman, 1984).Yine bu ifade de zekanın çevresel faktörlerden etkilendiği görüşünü destekler niteliktedir.

Ataman (1984), 1964 yılında uygulamaya geçen Ankara Fen Lisesinde okuyan fen ve matematik alanlarında üstün yetenekli çocukları yetenekleri yönünde geliştirmeyi amaçlayan okula öğrencilerin uygun biçimde seçilip seçilmediklerini incelemiştir. Uygulama 286 Fen Lisesinde okuyan deneme grubu; 360 da Fen Lisesi sınavına giren ancak kazanamayan kontrol grubu olmak üzere toplam 646 öğrenci üzerinde yapılmıştır. Değerlendirme sonucunda ilkokul ve ortaokulu bitirme açısından anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yükseköğrenime geçiş açısından iki grup arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Yapılan araştırma sonucunda deneme ve kontrol grubunu oluşturan öğrenciler arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır. Her iki grupta yer alan öğrencilerden nitelik açısından başarılı öğrenciler olduğu gözlemlenmiştir (Darga,2010).

Şenol (2011) Araştırmasında Bilim ve Sanat Merkezlerinde görev yapan öğretmenlerin üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin görüşlerini belirlemeyi amaçlamıştır. Araştırmada veri toplama aracı olarak öğretmenlerin kişisel bilgileri, üstün yetenekliler eğitim programına ilişkin görüşleri, üstün yetenekliler eğitiminde başvurulan yöntem ve teknikleri kullanma sıklıkları ve karşılaştıkları sorunlar ile ilgili maddelerden oluşan geçerlik ve güvenilirlik çalışması araştırmacı tarafından yapılan bir anket kullanılmıştır. İlgili anket Türkiye'deki Bilim ve Sanat Merkezlerinden random yöntemiyle seçilen 24 Bilim ve Sanat Merkezinde görev yapmakta olan 337 öğretmene uygulanmıştır. Araştırma sonucunda öğretmenlerin Bilim ve Sanat Merkezlerinde uygulanan üstün yetenekliler eğitim programlarına yönelik olumlu görüş bildirdikleri, öğrencilerin eğitiminde en çok kullanılan yöntemlerin gözlem-yöntem tekniği olduğu ve karşılaşılan problemlerin de daha çok donanım yönünde olduğu sonucuna varılmıştır.

Altun (2010), üstün yetenekli öğrencilerin mükemmeliyetçilik özelliklerini, okul motivasyonlarını, öğrenme stillerini ve akademik başarılarını incelemiş ve normal gelişim gösteren öğrencilerle bu değişkenler açısından karşılaştırmıştır. Üstün yeteneklilerin akademik başarılarının olumlu mükemmeliyetçilik özellikleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu,

olumsuz mükemmeliyetçilikleri, okul motivasyonları ve öğrenme stilleri arasında anlamlı ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

1.1. Aile Faktörü

Üstün yetenekli çocuklara sahip aileler ile yapılan araştırmalar incelendiğinde Dağlıoğlu ve Alemdar (2010) yaptıkları araştırma ile üstün yetenekli çocuklara sahip ailelerin, çocuklarının potansiyelini en üst noktaya çıkarmak için onları bir birey olarak görmeleri, birlikte etkili zaman geçirmeleri, ısrarcı olmaları, etkili iletişim kurmaları, esnek olmaları, düşünmelerine fırsat vermeleri, yaratıcı olmaları ve yeni durumlara uyum sağlamalarını teşvik etmeleri gerektiğini ortaya koymuşlardır. Afat (2013) ise ebeveyn tutumlarının zekayı yordadığını bulmuştur. Ebeveyn tutumlarından biri olan aşırı korumacı tutum ise üstün zekayı yordayan en güçlü ebeveyn tutumu olarak ortaya çıkmıştır. Bu tutumu demokratik tutum izlemektedir. Ayrıca destekleyici bir aile ortamında büyüyen üstün yetenekli çocukların daha başarılı oldukları, yeni öğrenme yaşantıları ile potansiyellerin geliştirebildikleri belirtilmiştir. Bununla birlikte çocuğun ebeveyniyle olan olumlu ve destekleyici ilişkisi çocuğun kendini güvende hissetmesini sağlamaktadır.

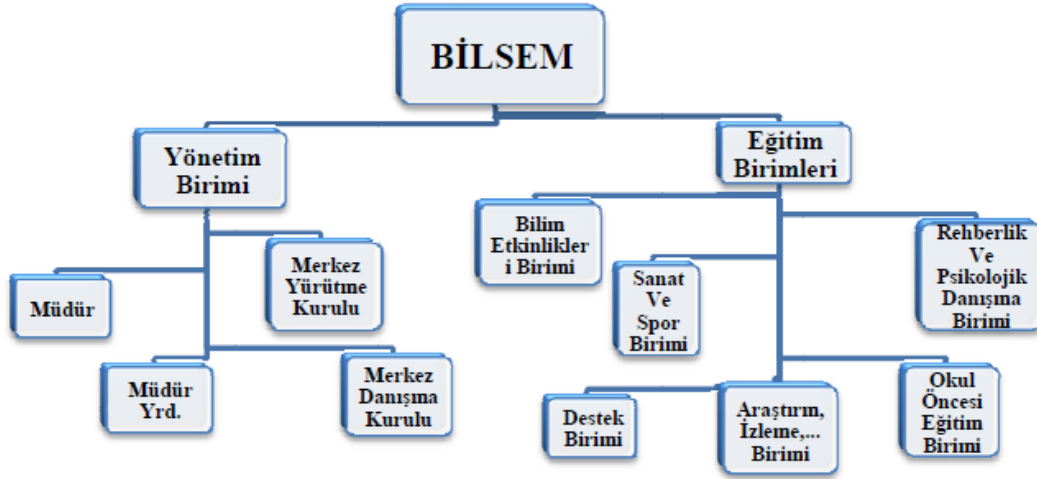
Ailelerin bu çocukları olumlu bir yöne doğru yönlendirmelerinde fayda vardır. Aksi durumda, çete liderlerinin aslında pek çoğunun üstün yetenekli/zekâlı çocukların olduğu unutulmamalıdır. Bu tür çocuklar, büyük bir şanssızlıkla bir şekilde olumsuz olarak yönlendirilmişlerdir. Üstün yetenekli/zekâlı çocukların ailelerinin çok daha şanslı olduğu ve bu ailelerin işlerinin çok daha kolay olduğu kanısı yanlış bir inançtır. Aslında bu durum, aileler için oldukça zordur. Bu çocukların çok daha fazla kaynağa ihtiyaçları vardır. Benzer şekilde aile içinde çok daha fazla iletişim içinde olmaya ihtiyaç gösterirler. Aileleri, çocuklarının okul sonrasında ve hafta sonunda ne yaptıklarını yakından izlemek zorundadır. Bu çocukların kimlerle arkadaşlık ettiği oldukça önemlidir. Aileler, çocuklarının arkadaşlarını arayarak kendilerini tanıtmalı ve aileler arasındaki ilk iletişim başlatılmalıdır. Zaman içinde pek çok çocuk ailelerinin kendi hayatlarına daha az karışmasını ister. Bu ilişki diplomatik bir şekilde her zaman sıcak tutulmalıdır (Özkan, 2009). Bu ifadeler Karakuş(2010)'un 'ailelerin sosyo-kültürel ve sosyo-ekonomik nedenlerden dolayı üstün yetenekli çocuklarının gereksinimlerini yeterince karşılayamadıkları' düşüncesiyle örtüşmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar akranlarından daha üst düzeyde bir kelime dağarcığına sahiptirler. Bu potansiyele sahip çocuklar, okula başlamadan okuma ve yazma öğrenir, yüze kadar sayabilir ve zihinden toplama çıkarma işlemi yapabilir (Jost, 2006, Akt. Şahin, 2012). Üstün yetenekli öğrenciler ortalama yeteneğe sahip akranlarına oranla birçok açıdan daha farklıdırlar. Üstün yetenekli öğrenciler; çok daha geniş bir bilgi tabanına sahiptirler ve sahip oldukları bilgiyi kendi yararlarına kullanmada daha başarılıdırlar, daha karmaşık ve daha zorlayıcı çevreleri tercih ederler, problem çözmede daha hızlıdırlar fakat çözümü planlama sürecinde daha fazla zaman harcarlar ve problemleri daha etkin şekilde tanımladırlar.

Öğretmenler tüm çocuklarda olduğu gibi üstün yetenekli çocuklar için de ahlaki, sosyal, duygusal ve zihinsel değerlerin oluşmasına yardımcı olur, eğitimsel hedefler, yöntemler ve stratejiler belirlerler. Farklı özelliklere ve gereksinimlere sahip olan üstün yetenekli çocuklara eğitim veren öğretmenlerin etkili olması bu çocukların farklılıklarını anlayabilmesi ve ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için farklı olanların eğitimi konusunda olumlu bir felsefi yaklaşımı benimsemesinin yanı sıra kişilik, mesleki ve öğretmenlik davranışları yönünden bazı özelliklere sahip olması gerekmektedir (Metin ve Dağlıoğlu, 2004). Bu nedenle Bilim ve Sanat Merkezleri'ne seçilecek olan öğretmenlerde onları diğer meslektaşlarından farklı kılacak özelliklerin aranması bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır. Nitekim 1995 yılından beri üstün zekâlı öğrencilere hizmet veren Bilim ve Sanat Merkezleri'nde çalışan öğretmenlerin seçimlerine 2007 yılında farklı ve geniş kriterler getirilmiştir. Belirlenen bu kriterler arasında başvuru yapan adayların; doktora, yüksek lisans, yabancı dil, yayınlanmış kitap/makale, ulusal ve uluslar arası bildiri, projeler vb. kriterlerinden puanlar elde edecekleri duyurulmuştur. Bununla da kalınmamış başvuru işleminden sonra adaylar ön değerlendirmeye tabi tutulmuş ve tüm Türkiye'de adaylar hizmet içi eğitim seminerlerine alınmıştır. Seminerlerde adayların performansları değerlendirilmiş ve en son bir mülakat sınavı ile atanmaya hak kazanan adaylar belirlenmiştir (Özkan ve Tay, 2012). Seçilen bu öğretmenlerin bir kısmının 2008 yılında bir kısmının da 2010 yılında atamaları yapılmıştır. 2008 yılında yapılan seçmelerde öğretmenlerden aranan kriterlerin çokluğu dikkat çekicidir. Bu seçimlerle atanan öğretmenlerin performanslarının belirlenen kriterlerle paralellik gösterip göstermediğinin bilinmesi Bilim ve Sanat Merkezleri'nin etkililiğinin artırılmasında ve geliştirilmesinde önem arz etmektedir (Özkan ve Tay,2012).

1.2. Üstün Yetenekli Çocukların Eğitimi

Şu an ülkemizde 67 BİLSEM bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda BİLSEM'lerin yapısı verilmiştir.

Şekil 1: BİLSEM Yapısı (MEB, BİLSEM Yönergesi, 2007).

Bu okullarda 5 dönem eğitim verilir. BİLSEM'lerin en büyük avantajlarından biri, çocukların kendi okullarından, arkadaşlarından soyutlanmamalarıdır. Okul dışındaki saatlerde BİLSEM'de eğitimini sürdürürler. Üstün yetenekli çocuklar, toplumla bütünleşme sürecini okullarında yaşarken yeteneğinin bilincinde olarak BİLSEM'lerde kendi ilgi ve yetenekleri doğrultusunda çalışma ve üretme olanağına sahip olmaktadır. Toplumla bütünleşen ve farklılığının bilincinde olan farklılığını insanlık adına geliştiren bireyler olarak yetiştirilmektedirler (Dönmez, 2004).

1.3. Öğretmen Faktörü

Öğrenme-öğretme sürecinin etkili olabilmesi için öğretmenin, akademik eğitim sürecinde edindiği teknik bilgilerini kendi kişilik özellikleri ile bütünleştirip kullanması gerekir. Bu iş, gerçek anlamda insan üzerinde çalışmayı gerektirdiğinden dolayı, eğitim

ortamında değer, beklenti, tutum, direnç gibi insana özgü, kolaylıkla kontrol edilemeyen pek çok değişkenden etkilenir. Bu durumda öğretmenin, teknik bilgi ve becerileri yanında kendi iç kaynaklarına başvurması, duygularından, öngörülerinden, geçmiş deneyimlerinden, kendi yaşam felsefesinden destek alması, çocukların ailelerine başvurarak bilgi alması, bunları okul içinde de meslek arkadaşları ile paylaşması gerekmektedir (Şahin, 2005). Şahin'in bu ifadesi Parke (1992)'nin 'Ailelerin sorunlarını ve bir öğretmen olarak ailelere nasıl katkıda bulunabileceklerini bilmeleri gerekir' ifadesi ile paralellik göstermektedir.

Üstün yetenekli çocuklar daha ileri, karmaşık ve entelektüel çalışmalarda sırf standart eğitim programının temellerini her yönüyle kazanmamış olmaları nedeniyle engellenmemelidirler. Bu durumlarda ileri eğitim süreçlerinin tanıtımı ve uygulanmasının ertelenmesinin, bu çocuklar için cezalandırıcı bir etkisi olabilir ve bireysel gizil gücün gelişimini etkileyebilir. Aynı zamanda da üstün yetenek potansiyeli gösteren çocuğa, daha karmaşık, öğrenme için gerekli olan temel becerileri kazandırmadan daha ileri düzeydeki materyallerin verilmemesi de çok önemlidir. Bu noktadan hareketle, diğer öğretmenler gibi üstün yetenekli çocukların öğretmenleri de özellikle eğitim-öğretim yılı başında gözlem ve değerlendirme araçlarını kullanarak çocukların hazır bulunuşluk düzeylerini belirlemeleri gerekir. Hazır bulunuşluk düzeyleri belirlendikten sonra bu çocukların, öğrenme aktiviteleri sırasında bilgileri arasındaki boşlukları dolduran dikkatle hazırlanmış bir programa ihtiyaçları vardır. Başka bir deyişle, esnek ve farklılaştırılabilir bir program onlar için çok önemlidir. Çünkü, her çocuğun ilgi, yetenek ve becerileri birbirinden çok farklıdır ve eğitim programlarının mümkün olduğunca bu ihtiyaçları karşılayabilir şekilde düzenlenmiş olması gerekmektedir (Davashgil, 2004).

1.4. Arkadaşlık İlişkileri

Arkadaşlık akran grubu içerisinde her şeyden önemlidir. Mahalle arkadaşlığı, okul arkadaşlığı, takım arkadaşlığı gibi değişik arkadaşlık ilişkileri kurabilir. Arkadaşlarca aranmak, beğenilmek ve benimsenmek benlik saygısının önemli bir koşuludur. Gençler arkadaşlık ilişkilerine girerek zekasıyla, sportif ve sanatsal yetenekleriyle kendini arkadaş grubu içerisinde kanıtlamaya çalışır (Yörükoğlu, 1990). Arkadaş grupları boş zamanları değerlendirme, oyun, takım tutma, müzik, alışkanlık kazanma, cinsel davranışlar gibi konularda çocukların ve gençlerin hayat görüşleri ve davranışlarını önemli ölçüde etkiler

(Yetim, 2000). Birbirine benzer bu ifadeler göz önüne alındığında ve de arkadaş gruplarının da çevresel bir etken olduğu düşünüldüğünde söz konusu arkadaşlık ilişkilerinin de zekânın şekillenmesinde etkili olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır.

Üstün çocuklar kendi yaşlılarıyla arkadaş olmaksızın, ailedeki yetişkinlerle ya da diğer yetişkinlerle iletişim içinde olmaktan mutluluk duyabilirler. Bu tür bir seçim ve bağımlılığın çeşitli sebepleri olabilir. Örneğin; üstün yetenekli/zekâlı çocuk bu niteliğinden dolayı bir huzursuzluk içindeyse yetişkinlerle ilişki kurmayı yaşlılarına yeğler ve bundan da mutluluk duyar. Hatta böyle bir çocuk, ailesini en iyi arkadaş olarak kabul edebilir (Ataman, 2003).

1.5. Üstün Yetenekli Çocukların Karşılaşabileceği Çevre Kaynaklı Sorunlar

Üstünlüğün ve farklılığın hoşgörüsü ile karşılanmadığı toplumumuzda bu özellikleri taşıyan bireylere de sempati ile yaklaşıldığı söylenemez. En yaygın tepki “Allah onlara bol bol zekâ vermiş daha ne istiyorlar?” biçimindedir. Ardından daha iyi niyetli “Onlar zekâları ile her problemi kendi başlarına çözebilirler, kimsenin yardımına ihtiyaçları yok” yaygın kanısı gelir. Bunu biraz daha husumet içeren “Mevcut üstünlükleri yetmiyormuş gibi bir de ayrıcalıklı fırsat ve imkânlar tanınmamalıdır” yargısı izler. Yoksul kesimden gelen üstün yetenekli çocuklar için açılan parasız yatılı özel okulun kuruluşu sırasında sıkça karşılaşılan itiraz dolu tepki ise tüm bunların da üstüne bu değerli olanağın neden hali vakti yerinde çocukları dışlayarak yoksul ailelerin çocuklarına sunulduğu yönündeydi (Karsu, 2001).

Akraba ve arkadaş çevresi üstün yetenekli çocuğu uyumsuz, başına buyruk, grupla uzlaşmak yerine kendi ilgilerinin peşinden giden, liderlik hevesinde, başkalarının hatasını gösteren, bilgiçlik taslayan, kendini beğenmiş bir kişilik olarak yorumlayabilir. İşin ilginç yanı çocuklar zamanla bu yargıları içselleştirerek ya da rasyonalize ederek gerçekten böyle davranmaya başlayabilir. Bu tür çocukların yaşlılarından çok yetişkinlerle ilişki ve dostluk geliştirmeyi tercih ettikleri yaygın bir gözlemdir. Dolayısıyla akran çevresi söz konusu olduğunda üstün yetenekli birlikte olunması zor bir çocuktur. Ve bu zorluk tamamen aileye yansır. Bir anlamda çocukla çevresi arasında sıkışıp kalan aile bir yandan dışlanma ya da cezalandırılma tehlikesi ile karşı karşıya kalan çocuğu korumaya çalışırken, bir yandan da çocuğu normlara uymaya, farklılığını, sivriliğini törpülemeye zorlayabilir. Aile için

bebekliğinde çevreye karşı övünme vesilesi olan çocuk zamanla çevreye karşı mahcupluk, suçluluk ve utanç yaratan bir problem çocuğa dönüşebilir (Özkan, 2009).

Belli yaş gruplarındaki çocuk davranışlarına ilişkin kalıp yargıları ve standart beklentileri olan yetişkinlerin üstün yetenekliler karşısındaki davranış ve tutumları iki genel gruba ayrılabilir. Hayranlık/takdir duyma ve eleştirme/küçümseme daha az sayıda görülen ilk gruba giren yetişkinler genellikle duygu ve övgülerini ifade ederek çocuğun özgüvenini arttırdıkları ölçüde beklenti çitasını çocuğun ulaşamayacağı yere ve yüksekliğe koyarak onu başarısızlığa ve hayal kırıklığına da sürükleyebilirler. İkinci gruptakiler çocuğu “anormal” bularak normalleştirmeye ya da haddini bildirmeye çalışırken bu sevimsiz durumdan ötürü aileyi suçlayabilir. İyi terbiye almadığı toplumun beklentilerine göre davranmamasından anlaşılın bu çocuklar dışlanır ya da cezalandırılır. Gözlemler ülkemizde kendisi de üstün yetenekli olan ya da bu tür çocukları yakından tanıyan yetişkinlerin onlara sempati ve yardım duygusu ile yaklaştıkları yönündedir. Çoğunluğunu sıradan yetişkinlerin oluşturduğu yetişkin kitlesi ise böyle bir olguyu kabul dahi etmeme ve bu tür çocuklara herhangi bir farklı uygulamayı kesinlikle reddetme eğilimindedir. Üstün yetenekliler eğitiminin ülkemizde bu denli ihmal edilmiş olmasında tarihi, toplumsal ve kültürel sebeplerin yanı sıra eğitim camiasındaki üstün yeteneklilerin azlığı ve etki gücünden yoksunluğu da bir etkindir (Akarsu, 2001).

1.6. Kültür

Üstün zeka ve üstün yetenek gibi kavramların tanımları zamana, topluma ve kültüre göre değişiklik gösterir (Sak, 2008, 2011). Bu konuda farklı ülkelerde yapılmış çalışmalara bakılarak toplumların üstün zeka kavramına bakış açıları incelenmiştir. Örneğin; Raty ve Snellman'ın (1995) Finlandiya'da yaptığı çalışmada toplumun üstün zeka ile ilgili yargıları ve onları tasvir etmeleri istenmiştir. Elde edilen sonuçlarda üstün zekalılar işbirliği yapabilen, problem çözebilen ve yüksek iletişim becerilerine sahip kişiler olarak tasvir edilmiştir. Yine benzer bir çalışmayı da Ngara ve Parath (2004) Zimbabve'nin Shone kültüründe yapmış ve üstün zekalı kişilerin başarılı, problem çözebilen, yaratıcı ve yüksek iletişim becerilerine sahip kişiler olarak tespit etmiştir. Kore halkına zeka ölçütleri üzerine araştırma yapan Lim, Plucker ve Im (2002), üstün zekalı kişilerde sosyal yeterlik ve sosyal sorumluluk özelliklerini önemli gördüklerini belirtmişlerdir.

Yukarıda farklı kültürlerde yapılan üstün yetenekli kişilerin özellikleri üzerine araştırmalarda, her ne kadar farklılıklar görünse de problem çözme gibi bazı beceriler üzerinde uzlaştıkları görülmektedir. Ülkemizde üstün yetenekliler en fazla ihmal edilen özel eğitim gurubudur. Üstün yetenekliler uygun eğitim aldıkların çok önemli işleri başarabilecek bireylerdir. Bu nedenle üstün yeteneklilerin tanınması ve uygun bir eğitim programıyla desteklenmesi önemlidir (Kaya, 2013). Üstün yetenekli çocukları tespit etme, topluma kazandırma, onlardan faydalanma hem birey, hem toplum hem de ülkemiz için bir katma değer oluşturacaktır. Ülkemizde üstün yetenekli çocuklar Bilim ve Sanat Merkezlerinde eğitim almaktadır. Bilim ve Sanat Merkezlerine öğrenciler okullar tarafından yönlendirilmektedir. Burada yöneticilere ve öğretmenlere kısacası okula büyük iş düşmektedir.

Türkiye’de üstün yetenekli öğrencilere eğitim veren en yaygın kurum olan Bilim ve Sanat Merkezlerinin, 57 ile toplam 63 şubesi bulunmaktadır. BİLSEM’lere öğrenci seçiminde zeka testi uygulanmakta ve 130 ve üzerinde puan alan öğrenciler kabul edilmektedir (Kaya, 2013). BİLSEM’ler üzerine araştırmalar yapan Özkan (2009), BİLSEM’lerin etkililiğini yönetici, öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre araştırmış ve yönetici ve öğretmenlere göre iklim ve amaç boyutunda etkili olduğunu, ancak en az etkili olduğu boyutunun da örgütlenme olduğunu belirtmiştir. Başka bir çalışmada BİLSEM’leri öğretmen, öğrenci ve veli görüşlerine göre değerlendiren Yıldız (2010), BİLSEM’lerin amaçlarına yüksek düzeyde ulaştıklarını belirlemiştir. BİLSEM öğretmenlerinin karşılaştıkları sorunları araştıran Şenol (2011), eğitim programları ile ilgili öğretmenlerin olumlu görüş bildirdiği fakat BİLSEM’lerin fiziki şartlarının yetersiz olduğunu bildirmişlerdir.

1.7. Bilsemilerin Yönetimi

Devletler, yönetimlerini devam ettirecek liderleri ve yönetim kadrolarını oluşturmak, bilim, sanat ve spor alanlarında en ileri noktalara ulaşabilmek için özel yetenekli insanlardan yararlanmak istemişlerdir. Özel yetenekli bireylerin eğitimleri için, tarih boyunca çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Bu özel bireyler, bazen doğru yönlendirilmeler sonucu, çoğu kez de kendi çabaları ile özel yeteneklerini ortaya koyabilmişlerdir. İnsanlığın yararlanabildiği kadar,

toplumda kaybolup giden, herhangi bir birey gibi fark edilmeyen özel yetenekli insanların sayısı da az değildir (Dönmez, 2004).

BİLSEM’lerde eğitimin diğer eğitim kurumlarındaki faaliyetlerden pek çok açıdan farklı olması yöneticilerin hem işleyişi çok iyi bilmelerini, hem de yönetmelerini gerekli kılmaktadır. Hal böyle olunca özellikle merkez dışından atanan yöneticiler kurumu anlama ve uyum sağlama konusunda güçlükler yaşamaktadır. BİLSEM eğitim faaliyetlerinin takım çalışmasına dayanması, bir öğrencinin gelişiminin pek çok eğitimcinin katkısını zorunlu kılması yöneticilerin çok iyi birer takım lideri olmasını gerekli kılmaktadır. Bu nedenle BİLSEM yöneticilerinin en önemli rollerinden biri çalışanlarını bir takım haline getirebilmeleri, zaten zor koşullar altında çalışan öğretmenlerini motive ederek çalışma azimlerini artırabilmeleri ve merkezlerde “biz” bilincini oluşturabilmeleri gerekmektedir.

“Bir kurum yöneticisi kadar kurumdur.” sözü eğitim yönetiminde sıkça ifade edilen bir sözdür. BİLSEM’lerde merkez yöneticileri çok önemli roller üstlenmektedir. Gerek yönetsel gerekse de öğretimsel açıdan yeterli mevzuatın olmayışı, buldukları illerde kendilerine benzer kurumların bulunmayışı, çok farklı konu ve alanlarda eğitimsel faaliyetlerle karşı karşıya olmaları, özel, tüzel ve resmi pek çok kurumla işbirliği yapmak durumunda olmaları, çok farklı öğrenim düzeyinde öğrencilere hitap ediyor olmaları, buldukları şehirlerde özel yetenekli öğrencilerin eğitiminden birinci derecede sorumlu sayılmaları, eğitim alanı da dahil pek çok üst düzey yöneticinin BİLSEM’leri tanımıyor olmaları BİLSEM’deki yöneticilerin işlerini son derece zorlaştırmaktadır. Bu nedenle BİLSEM yöneticileri sürekli inisiyatif kullanmak, risk almak ve pek çok eğitim yöneticisinin gündeminde olmayan sorunlara çözüm üretmek zorundadır. Bu da BİLSEM yöneticilerinin gerek eğitim yönetimi gerek de öğretimsel liderlik açısından donanımlı, problem çözme becerileri yüksek kişiler olmasını gerekli kılmaktadır. BİLSEM’lere ait bir Bilim ve Sanat Merkezi Yönetmeliğinin olmayışı ve Millî Eğitim Bakanlığı Bilim ve Sanat Merkezleri Yönergesi ile yürütülüyor olması sebebiyle kurum müdürleri ağır bir sorumluluğun altına girmiş bulunmaktadır. BİLSEM müdürleri kurum yönetimleri sırasında her gün yeni bir durum ile karşılaşmakta, bu konuların nasıl yürütüleceğine ilişkin mevzuatta yeterli bilginin yer olmaması, üst düzey yöneticilerden de görüş alamadıkları ve çözümü kendi inisiyatifleri doğrultusunda belirledikleri, ancak bir dayanak bulamadıkları için de tedirginlik yaşamaktadırlar.

Bilim ve Sanat Merkezlerinin genel bir yönetimi bulunmaktadır. Bunun yanı sıra Merkez Yürütme Kurulu vardır. (Yönerge 34. Madde) MYK merkez idarecileri, birim başkanları, öğrenci temsilcisi, veli temsilcisi ve diğer unsurlardan oluşmaktadır. Ne yazık ki uygulamada sayıları daha fazla olan yöneticiler ile öğretmenlerden seçilen daha az sayıda Birim Başkanından oluşmaktadır. Özünde demokratik eğitim anlayışı yatan kurumun MYK'sı maalesef veli ve öğrenci görüşüne kapalı, idarenin oyları ile alınan kararlarla yürütülmektedir.

Öğretmenler için kırık kırık yaran bir anlayışla yapılan zorlu sınav ve seçim maratonu ne yazık ki yöneticiler için uygulanmamaktadır. Kurumu ve öğrenci profilini bilmeyen yöneticiler sorunlara neden olmakta hatta BİLSEM öğretmen seçimi sürecinden geçmeyen bu yöneticilerin derse girmesi bakanlığın kendi uygulamasına ters düşmektedir. İlkokul 2. sınıftan itibaren alınan öğrencilerin liseyi bitirene kadar merkeze devam etme hakları vardır. Bu nedenle kurumlarda çok sayıda sınıf öğretmenin idareci olması da uygulamalarda sorunların yaşanmasına sebep olmaktadır.

2. Sonuçlar ve Öneriler

Üstün zekâlı ve yetenekli çocuğun duygusal ve sosyal deneyimleri hem içsel hem dışsal faktörlerden etkilendiği görülmektedir. Üstün zekâlı ve yetenekli çocuk, dışsal çevreyle iletişime geçtikçe farklılıklarına karşı tutum ve buldukları sosyal ortam gibi faktörler de sosyal ve duygusal deneyimlerini etkilemektedir (Schmitz & Galbraith, 1991; Akt: Oğurlu, Üzeyir, 2010). Pek çok üstün yetenekli/zekâlı çocuk çevresiyle iş birliği içindedir, sosyaldır ve sevilir. Çoğunlukla lider olarak görülür (Özkan,2009). İçtenlik, karşılıklı destek, ilgi ve değer verme benlik saygısının güçlü bir şekilde geliştirilmesi için gerekli olduğundan üstün yetenekli çocukların gizil güçlerini ortaya koyma, kendine özgü başarısını sergileme ve akran ilişkileri açısından aile ve okul tarafından desteklenmesi gerekmektedir.

Üstün yetenekli çocuklar için uygun eğitim ortamı sağlanamaz ise bu çocuklar, düzenli sınıf programını başarmak için yeterli performans gösterebilirler ancak asla yeteneklerini geliştiremez ve kullanamazlar. Başarısızlıklarla başa çıkmayı öğrenemezler ve en önemlisi öğrenme isteklerini yitirebilirler. İçine kapanıp kendi dünyalarına çekilebilirler. Okuldan kaçma yolları ararlar, diğerleri ile iletişimde yıkıcı, kırıcı olabilirler (Akkanat, 1999). Bu noktada okula, öğretmenlere ve de ailelere önemli ölçüde görevler düşmektedir.

Üstün yetenekli bir çocuğun yetişmesindeki kilit nokta saygıdır; farklılığına saygı, fikirlerine saygı, hayallerine saygıdır. Üstün yetenekli çocuklar geleceğin liderleri, bilim adamları, fikir adamları ve sanatçılardır. Üstün zekâlı çocukların yetiştirilmesinde örgün eğitimin kuralları içinde kalınmamalıdır. Bu çocuklar bilimsel, sanatsal, kültürel alanlarda da desteklenmelidir.

Üstünlük sadece kalıtımsal olarak sahip olunan bir özellik olmaktan öte, uygun eğitim ve çevre koşullarıyla geliştirilebilen bir özelliktir. Uygur ülkelerde, bu tür çocukların eğitimlerinden amaçlanan, yalnız hazır bilgileri kullanan bireylerin yetiştirilmesi değildir. Esas amaç, çağdaş uygarlık sorunlarının çözümlenmesine yardım edecek bilgi ve sanat üreticilerini insanlığa kazandırmaktır (Akkanat, 1999). Eğitim kurumları ve aileler yakın işbirliği yaparak bu çocukların doğru eğitilmesini ve ortaya çıkarılmasını sağlamalıdır. Çocukların nelere, nasıl ilgi ve eğilim duydukları iyi saptanmalıdır. Bilinmelidir ki, kaybolan her değer toplumun geleceğinin yitik servetleridir. Bu serveti tamamlayan ve kullanan insan zekâsıdır. Üstün yetenekli kişiler toplumun en büyük zenginliğidir. Topluma her alanda yön verecek olan bu kişilerdir. İnsanın yeteneklerini, zekâsını, gücünü bilmeyen ve bunları iyi değerlendiremeyen toplumların gelişme, çağdaşlaşma, önder olma iddiaları olamaz.

Öneriler

Üstün yetenekli çocukların farklılıklarının çevreleri tarafından bilinip kabul edilmesi gerekir. Bu farklılıklara saygı duyularak bu çocuklarla iletişime geçildiğinde hem toplum kazanacaktır hem de birey olarak bu çocukların ruh sağlığı daha da iyi olacaktır.

Başta aileler olmak üzere eğitimciler, araştırmacılara, bilim insanlarına ve daha geniş ifadeyle tüm topluma büyük görevler düşmektedir. Ailelerin, öğretmenlerin ve diğer yetişkinlerin üstün zekâlı ve yetenekli çocukların başarı ve sosyalleşme merdiveninde tırmanmalarında ellerinden tutmaları gerekir (Oğurlu, Üzeyir, 2010). Üstün yetenekli çocuklara sahip ailelere, çocukların gelişim düzeylerine bağlı ve aile işlevselliği boyutları bağlamında rehberlik programlarının hazırlanması ve uygulanması önerilebilir.

Üstün zekâlı ve yetenekli çocukların akranları gibi duygusal ve sosyal gereksinimlerinin bulunduğu, öğretmenler ve aileler tarafından normal çocuklar gibi desteklenmelerinin gereğine özen gösterilmelidir. Üstün zekâlı ve yetenekli çocuğu olan anne-

babaların da bu çocuklarını gerçekçi algılamaları, yüksek beklentiler yerine destekleyici olmaları yönünde bilinçlendirmek eğitimcilerin ve okul psikolojik danışmanlarının bu çocuklar için yapabileceği önemli katkılardır.

3. Kaynakça

- Afat, N. (2013). Çocuklarda Üstün Zekanın Yordayıcı Olarak Ebeveyn Tutumları. *Hasan Ali Yücel Eğitim Fakültesi Dergisi*, 20(1), 155-168.
- Akarsu, F. (2001). *Üstün Yetenekli Çocuklar Aileleri ve Sorunları*, Ankara, 2001.
- Akkanat, H. (1999) "Üstün veya özel yetenekliler." *I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi* : 168.
- Altun, F. (2010). *Üstün yetenekli öğrencilerin mükemmeliyetçilik özellikleri, okul motivasyonları, öğrenme stilleri ve akademik başarıları*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Ataman, A. (1984). *Ankara İli Resmi Şehri İlkokullarındaki Üstün Yetenekli Çocukların Fiziksel Gelişim Özelliklerinin Değerlendirilmesi*, No: 132. Ankara: A.Ü. Eğitim Fakültesi Yayınları. No: 132.
- Ataman, A.(2003). Üstün Yetenekli/Zekâlı Çocukla Yaşamak, *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim Dergisi*, 4.yıl, sayı 40, Ankara.
- Baykoç Dönmez, N. (2010). *Öğretmenlik Programları için Özel Eğitim*. (1.Basım). Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Dağlıoğlu H.E. ve Alemdar, M. (2010). Üstün yetenekli bir çocuğun ebeveyni olmak. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 849-860.
- Darga, Hatice.(2010). Brigance K&1 Screen II İle İlköğretim 1.Sınıfta Saptanan Üstün Yetenekli Çocuklara ve Sınıf Arkadaşlarına Uygulanan Zenginleştirme Programının Çoklu Zeka Alanındaki Performans Düzeylerinin Arttırmaya Etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Gazi Üniversitesi.
- Davaslıgil, Ümit (2004). "Erken Çocuklukta Üstün Zekâlı Çocuklara Uygulanacak Farklılaşmış Eğitim Programı". 1. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi (23-25 Eylül 2004).Seçilmiş Makaleler Kitabı, s: 289-300. İstanbul.

- Dönmez, N. (2004). Bilim Sanat Merkezleri'nin kuruluşu ve işleyişinde yapılması gereken düzenlemeler. Kulaksızoğlu A., Bilgili A. E Şirin M. R. (Ed.). I. Türkiye üstün yetenekli çocuklar kongresi, üstün yetenekli çocuklar bildiriler kitabı. İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları, 69–84.
- Karakuş, F. (2010). Üstün yeteneklilerin ana-babalarının karşılaştıkları güçlükler. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(1), 127-144.
- Karsu, F. (2001). *Üstün Yetenekli Çocuklar Aileleri ve Sorunları*, Ankara, s. 56
- Kaya, N. G. (2013). Üstün yetenekli öğrencilerin eğitimi ve BİLSEM'ler. *Erzincan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(1), 115-122.
- Lim, W., Plucker, J., & Im, K. (2002). We are more alike than we think we are: Implicit theories of intelligence with a Korean sample. *Intelligence*, 20,185-208.
- Metin, N. & Dağlıoğlu, E. (2004). Üstün yetenekli çocukların eğitiminde öğretmen rolü. I. Türkiye Üstün Yetenekli Çocuklar Kongresi Yayın Dizisi: 2, İstanbul: Çocuk Vakfı Yayınları.
- MEB, (2009): *Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği*
:http://mevzuat.meb.gov.tr/html/26184_0.htmlErişim tarihi: 07.05.2017
- MEB, BİLSEM Yönergesi, 2007.
- Ngara C., & Parath,M. (2004). Culture of Zimbabwe's views of giftedness.High Ability Studies,15, 190-209.
- Oğurlu, Ü. Üzeyir,Y. (2010). Üstün Zekâlı/Yetenekli Çocuklar ve İletişim. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(2) s. 213-223.
- Otacıoğlu, S. (2009). “Müzik Öğretmeni Adaylarının Duygusal Zeka ve Akademik ve Çalgı Başarı Düzeyleri Arasındaki İlişki”, *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, s. 85-96.
- Özkan, N. (2009). *Üstün Zekalı-Üstün Yetenekli Çocukların Eğitiminde Okulun, Öğretmenin ve Ailenin Yeri*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Beykent Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü. İstanbul.
- Özkan, D. (2009). Yönetici, öğretmen, veli ve öğrenci görüşlerine göre bilim ve san-at merkezlerinin örgütsel etkililiği.Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Ankara.

- Özbay, Y. (2013). *Üstün Yetenekli Çocuklar ve Aileleri*. Ankara: Aile Eğitim Programı, s7
- Parke, Beverly, N. (1992). "Challenging Gifted Students in the Regular Classroom." (ERIC Digest #E513). ERIC Clearinghouse on Handicapped and Gifted Children Reston, Va. ED352774.
- Raty, H., & Snellman, L. (1995). Conceptions of intelligence as social representations. *European Journal of Psychology of Education*, 3, 273-287
- Rengin A. (2000). *Eğitim Psikolojisi*. Konya. Mikro Yayınları, s95.
- Sak, U. (2008). Zekâ ve zekâ kuramları. G. Can'da (Ed.), *Psikoloji ve eğitim psikolojisi* (63-88). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Sak, U. (2011). *Üstün zekalılar: Özellikleri, tanılanmaları, eğitimleri*. Ankara: Maya Akademi.
- Şahin, E. (2005). *Okulöncesi Eğitimi Öğretmen Adayları ve Öğretmenleri İçin Uygulama Kılavuzu*. Anı Yayıncılık. Ankara.
- Şahin, F. (2012). *Üstün yetenekli öğrencilerin davranışsal özellikleri için ölçek: faktör yapısı, güvenilirlik ve geçerlilik çalışması*. *Eğitim Bilimleri Dergisi*. *Journal of Educational Sciences*, 38, 119-132.
- Şenol, C. (2011). *Üstün yetenekliler eğitim programlarına ilişkin öğretmen görüşleri (BİLSEM örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Tay, B., ve Özkan, D. (2012). *Yönetici Görüşleri Çerçevesinde Bilim ve Sanat Merkezleri Öğretmenlerinin Seçimlerine Bağlı Olarak Performans Düzeyleri*. *International Journal Of Eurasia Social Sciences*, 2012(6).
- Yetim, A. (2000). *Sosyoloji ve spor*. Ankara: Topkar Matbaacılık.
- Yıldız, H. (2010). *Üstün yeteneklilerin eğitiminde bir model olan bilim ve sanat merkezleri (BİLSEMLER) üzerine bir araştırma*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Yörükoğlu, A. (1990). *Gençlik çağı*. 7. Basım. Ankara: Özgür Yayın Dağıtım.

Extended Abstract

In addition to biological factors, various environmental factors such as school, family, teacher and friend environment influence the education and intelligence of gifted children. The cognitive and emotional development of these gifted children forms via interacting with these environmental factors . In addition to supporting and strengthening the social and emotional development of a gifted child, the need for guidance about issues such as parental sense of responsibility, loneliness in the community and lack of knowledge about communication within the family should be met because of having a gifted child. It is also true that in addition to their social and emotional development, gifted children also have a special potential for high-level moral development, and that they need to be supported in order for this potential, called moral promise, to be developed and improved. Gifted students have a much wider knowledge base, and they are more successful in using their knowledge to their advantage, prefer more complex and more challenging environments, are quicker to solve problems, but they spend more time in the planning process and identify problems more effectively. It is very important for the students to work with teachers who have the necessary qualifications in education. The influence of the institutions as well as the teachers can not be denied. These institutions are gathered under the name of BİLSEM. In our country, gifted children who are the most neglected group among the special education groups are directed to BİLSEM through schools. This, in turn, indicates that they are throwing a great deal of work into the schools.. One of the major advantages of BİLSEM is that children are not alienated from their friends in their schools. In their spare times after school , they continue education in BİLSEM. While the gifted children live the integration process with public at school, in BİLSEMs being aware of their abilities they have the opportunity to study and produce in line with their interests and abilities. They are educated as individuals who are integrated with public, being conscious of their differentness, improving their differentness for the sake of humanity (Dönmez, 2004). Managers should be unique to BİLSEM because they have a large administrative and instructional role in these centers. The manager of BİLSEM should be able to create the consciousness of "we" in the center with the spirit of a leader. The Central Executive Board in BİLSEM, which does not have adequate legislation, should direct the manager in a democratic manner. The investigations show that it is effective in reaching the aims of the BİLSEMs but the physical conditions are inadequate. Unless proper educational

environment is provided, these children can show enough performance to achieve regular class program, but they can never improve and use their abilities. They cannot learn to cope with failure and above all they can lose their eagerness to learn. They search for the ways to bunk off and can be damaging and unkind for the others (Akkant, 1999). At this point, the school, the teachers and the parents have tasks in considerable extent. The key point in educating a gifted child is respect to his /her differentness, ideas, and dreams. The gifted children are the future leaders, scientists, intellectuals and artists. The education of gifted children should not be left in the rules of formal education. These children should be supported in scientific, artistic, and cultural fields. Parents had better direct their children to a positive way. Otherwise, it shouldn't be forgotten that most of the gang leaders are gifted/talented children. In fact, it is too difficult for the parents.